

ÇEVRE DUYARLILIĞI VE EĞİTİM

Meral Dinçer NAZLIOĞLU

Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Proje Koordinatörü

ABSTRACT

THE SENSITIVITY FOR THE ENVIRONMENT AND EDUCATION

Creating awareness of and sensitivity for the environment as well as finding solutions to environmental problems can be attained by education and training. An uneducated society is not capable of thinking that others and the next generations would require the resources for their sustenance, too. Gaining awareness of and solving environmental problems can be attained through rational thinking. Rational thinking can be attained only through education and training. Uneducated individuals and societies destroy the environment beyond repair, consume natural resources until it is too late. It is expected that humans react to environmental problems and this finds its expression in the sensitivity shown towards the environment.

İnsanoğlu varolduğu günden bu yana, hem çevresindeki olaylardan etkilenmiş hem de çeşitli faaliyetleriyle çevresini etkilemiş hem de rip etmiş, kirlenmesine sebep olmuştur. Özellikle 17. yy.'dan beri insan, doğaya daha çok hükmetmenin yollarını aramış, doğayı daha çok işletebilecek, istediği maddeleri üretebilecek bir makine olarak görmüş. Sanayileşmeyle birlikte birçok ülke, doğayı sonsuz bir kaynak olarak kabul etmiş ve kullanmış, doğanın kendini yenileme kabiliyetinin sınırlı olduğunu, doğal denge- nin bir daha düzelmek üzere bozulabileceğini farketmediğinde ise oldukça geç kalmıştır.

Bugün ülkemizde yaşayan insanların oldukça büyük bir kesimi için çevre ilgilenmeye değmeyen bir konudur. Çevrenin korunması ve geliştirilmesi için harcanan çabaların, geri kalmış ülkeler için bir lüks olduğu görüşü yaygındır. Haklı olarak belli bir yerde beslenme sorunu varsa, temiz içme suyu bulunamıyorsa, sağlık ve konut problemi, geçim sıkıntısı varsa o insanların çevre konusunda eğitmeye çalışmak pek de akılcı olamayacaktır.

Topluma çevre bilincinin aşılması ve çevre sorunlarına karşı önlemlerin alınması eğitimden geçmektedir. Bu konuda bilinçlenmemiş ve eğitilmemiş bir toplum, yaşadığı dünyayı kendinden sonra başkalarının da kullanacağını düşünmez. Çevrenin korunması, onu, en çok etkileyen insanın bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi ile mümkündür diyoruz ama çevre eğitimi, ekolojik bozulmayı geciktirici, engelleyici hatta düzeltici fonksiyonları nasıl yerine getirebilir?

Eğitimde başarıya ulaşmak; neyi, nerede, ne şekilde öğreteceğimizi bilmekle başlar. Devamlı bir süreç olan çevre eğitiminin amacı, birey ve toplumlara çevrenin karmaşık iç yapısının anlatılmasını sağlamak, çevre sorunlarının çözümünde bilinçli ve etkin katkıda bulunmak için bilgi kazandırmak, her yaş, meslek ve eğitim grubundaki kişilere çevre eğitimi sistemli, planlı bir şekilde vermek, çevreyle ilgili olayların yakından takip edilmesi, sağlıklı bir çevre yaratılmasında bireysel katkıda bulunulması, bireylerin hak ve sorumluluklarının bilincine varması, çevre sorunlarına sebep olanların uyarılıp, olumlu davranmaya yönlendirilmesi ve en önemlisi çevreye duyarlı bir yeni davranış modeli oluşturmaktır.

Çağdaş bir eğitim düzeni kişiye "doğayı sevme" ve çevreyi koruma" bilincini kazandırır.

Oysa bizim eğitim sistemimiz bu bilinci kazandırmak yerine kişiye "doğanın sevilmesi ve korunması gerektiğini" belletmektedir. Bu da doğal olarak benimsenmemektedir. Doğayı tam olarak bilmeyen, sevmeyen insanların çoğunlukta olduğu bir toplumun çevre sorunlarıyla ilgilenmesi beklenemez. Ana babaların çocuğun gelişimindeki önemi bugün herkes tarafından bilinmektedir. Çocuklarımız öylesine kirli bir ortamda büyüyorlar ki, bu kirliliği yaşamın bir parçası olarak görüyorlar neredeyse...

Yaşamın ilk yıllarında çocuğun yetiştirilmesinde birincil görev ve sorumluluk ana-babaya düşerken, okulla birlikte bu sorumluluk, toplumdaki diğer kurumlarca paylaşılmaya başlanır ve çocuğun yetiştirilmesinde toplum birinci derecede sorumlu olmaktadır.

Okula başlayan çocuğun önünde büyük bir dünya bulunmaktadır. Çocuğun okul öncesi ve okul hayatı, onun için cevaplandırılması gerekli binlerce soru ile doludur. Bunları doğru tanınması ve öğrenmesi gelecek yıllardaki davranışlarında da etkili olacaktır. Okuldaki öğretimin ve programın çocukların özelliklerine göre hazırlanması, ilgi uyandırarak öğrenmeyi güdüleyecek, tartışmalara yer verecek şekilde düzenlenmesi başarıyı etkileyecektir.

Okuldaki çevre eğitiminin amacı; kafaları ansiklopedik bilgiyle yüklemek değil, öğrenilenden en iyi nasıl yararlanılabileceğini kavratmak olmalıdır. İlgi uyandırarak öğrenmeyi güdüleyecek, tartışmalara yer verilecek şekilde eğitimin zenginleştirilmesi, yaratıcılık ve üretkenlik kazandıracaktır. Çevre eğitimi bir ders olarak mı okutulsun, yoksa diğer disiplinlerin içinde mi yer alsın? Sorusuna genel yaklaşım, bütün disiplinler içinde yer almasından yanadır.

Öğretmenler de kendine özgü bu görevi yapmalarını sağlayacak bir eğitim görmelidirler. Çevre hakkında gerekli bilgiyi almamış öğretmenlere, çevre sorunları ve eğitimi yöntemleri hakkında hizmetiçi eğitimle bilgi verilmesi gereği açıktır. Eğitici önce öğiteceği konuya inanmalı, sevmeli, bilmelidir. Çevreyi tam olarak bilmeyen, sevmeyen bir eğitici onu nasıl öğretebilir?..

Eğitim anlayışımızda bilgi verme ve ezberleme ön planda tutulmakta; düşünme, karar verme gibi zihinsel gücü geliştirmeye yönelik bir eğitim yapılmamaktadır. Sorun geleneksel eğitim

anlayışımızı çağın gereklerine göre nasıl düzenleyeceğimiz, eğitimimizin sağlıklı yönlerini yaşatırken, yeni şartlara göre nasıl değiştireceğimiz sorunudur.

Burada önemle üzerinde durulması gereken nokta; birey, çevre ile ilgili bilgiyi neden öğrenmesi gerektiğini bilmeli, bu bilgiyi nerede, nasıl, hangi amaçla kullanacağını kavramalı, bu bilgiye sahip olmanın kendisine ne kazandıracığını kestirebilmelidir.

Temel eğitim, insanların karşılaştığı yaşam sorunlarını çözmesine yardım edebilecek nitelikte bir eğitimidir. Temel gereksinmelerini karşılamada, haklarını kullanmada, ödevlerini yapmada ve sorumluluklarını yüklenmede karşılaştığı sorunları çözmek için insana yeterlilik kazandırılmalıdır.

Çevrenin bozulması demek, insanın yaşaması için gerekli olan ortamın bozulması demektir. Göreceli olarak gittikçe küçülen dünyamız, hızla artan çevre sorunlarının ağına düşmüş, yeryüzünün karşı karşıya bulunduğu çevre baskıları, insanlığın adeta en büyük endişesi haline gelmiştir. Yaşamakta olduğumuz dünyada insan için besin, oksijen, su, enerji kaynağı, üretim girdisi, yaşam ortamı olan doğa, gittikçe daha az yer tutmakta ve insan, taş, beton, makina, bilgisayar dört duvarı arasına sıkışmış, doğadan daha uzak, daha kopmuş durumdadır.

İçinde güzeli koruma eğilimi olan her insanın bu eğilimi doğa konusunda eğitim yoluyla pekiştirilir, çevrenin insanlık için önemi gerçekten anlatılabilirse, birçok boyutu bulunan çevre sorunlarının azaltılmasında önemli bir adım olacaktır.

Çocuğa her yaşında aile ortamında, okulda gerçek doğa sevgisi verilmelidir. Çocukluktan başlayarak hayvanlar, bitkiler, çevre hakkında yeteri kadar bilgi vermek, onları doğayı daha yakından tanımaya, sevmeye, korumaya hazırlar.

Doğayı öğrenen genç nesil, onun korunmasında da dikkatli olacaktır. Yakın bir gelecekte ülkenin yönetim sorumluluğunu çeşitli kademelerde yüklenmesi gereken gençlerin, kendilerinden beklenen sorumluluğu yerine getirebilmeleri, eğitim sürecinde belirli koşulların sağlanmasına bağlıdır.

Çevrebilim eğitimi, yalnızca okullarda ince-

lenecek bir konu olarak değerlendirilmemeli, tüm eğitim sürecinin yeni bir boyutu olarak ele alınmalıdır.

Yöresel farklılıklar gözetilerek, değişik kitlelerin, kendi yaşam çevrelerinde olumlu davranışlara yönelmelerini sağlayıcı eğitim faaliyetleri yapılmalıdır.

Yaygın halk eğitimi programları, çevreye ilgi ve faal katkıda bulunma arzusu aşılmalı, yol gösterici, çözüm getirici, duyarlılığı arttırıcı nitelikte olmalıdır. Doğa sevgisi beraberinde insancılığı, iyiliği, güzelliği, kısaca uygar ve barışçıl ilişkileri de getirecektir. Bu bilinç ise ancak çağdaş bir eğitim düzeniyle kazandırılır.

Gazeteler ve özellikle radyo ve televizyon en yaygın kitle iletişim aracı olarak çevre konularında eğitici, yol gösterici, çözüm getirici prog-

ramlara ağırlık vermelidir. Gönüllü kuruluşların da çevre bilincinin sağlanması konusundaki etkinlikleri desteklenmelidir.

Çevre eğitiminde de genel çevre politikaları ile ilgili bir devlet politikası belirlenmeli ve bu sürekli hale getirilmelidir.

Türkiye de 21. yy'ın getirdiği modern çağa ayak uydurmalı, sahip olduğu çevre değerlerini korumak ve içinde bulunduğu çevre sorunlarını çözebilmek için çevre eğitimi konusuna ayrı bir önem vermelidir.

Sürekli değişen dünyaya uyum sağlayabilen, sağlıklı, mutlu, bilinçli bireylerin olduğu toplumlar, geleceğin dünyasını şekillendirmede de önemli rol alacaklardır.